

ШЛЯХИ ВИЖИВАННЯ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В ЗОЛОТУ ЕРУ ГЕНЕРАТИВНОГО ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Сьогодення та «наступні 10–20 років справді стануть золотим віком штучного інтелекту» і ChatGPT – це лише початок [1]. В свою чергу 2025 рік став серединою десятиріччя, яке безпрецедентно поєднало світ, завдяки генеративному штучному інтелекту (GenAI, ШІ) та іншим сучасним технологіям, та змінило характер роботи, навички, компетенції та мислення, необхідні сучасним фахівцям під час їхньої кар'єри [2]. За результатами опитування понад 6500 співробітників і 2000 роботодавців у Франції, Німеччині, Іспанії та Великобританії, проведеного Access Partnership і Amazon Web Services (AWS), виявлено, що 86 % роботодавців очікують, що до 2028 року їхні організації будуть керуватися ШІ. Крім того, 80 % співробітників планують використовувати інструменти GenAI протягом наступних п'яти років [2; 3]. Це призведе до прискорення технологічного розриву і потребує регулярної взаємодії між роботодавцями, викладачами закладів освіти та працівниками.

В свою чергу, станом на 19 травня 2023 року за результатами глобального опитування освітніх установ, проведеного ЮНЕСКО, виявлено, що менше ніж 10 % респондентів мають офіційні рекомендації щодо використання GenAI. Опитування було проведено серед глобальних мереж асоційованих шкіл та університетських кафедр ЮНЕСКО з 4 по 19 травня 2023 року, в ньому прийняло участь трохи більше 450 установ (44 % з Європи та Північної Америки, 23 % з Азії та Тихоокеанського регіону, 17 % з Латинської Америки та Карибського басейну, 11 % з Африки, та 5 % з арабських держав) [4]. Найактивнішу участь в опитуванні прийняли освітні установи з Європи та Північної Америки (44 %). Дослідження проведене в 2023 році показало що студенти значно випереджають викладачів у використанні GenAI. А саме, його використовують більше половини студентів і лише 22 % викладачів. Дослідження також показало, що студенти продовжуватимуть використовувати ChatGPT або інші генеративні інструменти ШІ, навіть якщо їх заборонять. А саме більшість студентів, які ідентифікують себе як «користувачі» штучного інтелекту (75 %), сказали, що якби

навчальний заклад заборонив генеративні інструменти для написання штучного інтелекту, вони принаймні «дещо ймовірно» продовжували б використовувати ці інструменти. Половина студентів, які були «некористувачами», також заявили, що вони, швидше за все, будуть використовувати інструменти ШІ, якщо їх заборонять [5]. ЮНЕСКО наголошує на динамічній взаємодії між ШІ та освітою і останню розглядає як керівну силу, що гарантує етичність, інклюзивність та відповідність ШІ людським цінностям [6]. У 2025 році в Міжнародний день освіти ЮНЕСКО підкреслює ключову роль ШІ у глобальній освітній трансформації, наголошуючи на важливості забезпечення розвитку критичної грамотності ШІ та надання викладачам і студентам необхідних навичок для розуміння, використання та активно брати участь у створенні ШІ на благо людства [7]. «Кожен є або незабаром стане користувачем ШІ» [8]. Все це свідчить про необхідність розробки офіційних рекомендацій щодо використання GenAI на рівні навчального закладу.

В таких умовах для адаптації та виживання закладів вищої освіти в золоте сторіччя GenAI, по-перше, стає необхідною співпраця роботодавців, викладачів і працівників, що допоможе кожному скористатися можливостями навчання протягом усього життя для створення робочої сили, готової до майбутнього. «Застосовуючи безперервне навчання та інновації, організації та окремі особи можуть адаптуватися до змін і розвивати стійкість, що робить їх краще готовими до майбутньої роботи». По-друге, змінюється визначення «технічної посади», яка вимагає певної міри технічної грамотності та здатності адаптуватися до нових технологій та їх впровадження. Вважається, що «у майбутньому роботодавці будуть використовувати GenAI для підвищення людського потенціалу за рахунок автоматизації завдань, що повторюються, звільняючи час співробітників для більш складних, більш цінних видів діяльності». Це дає змогу співробітникам зосередитися на роботі, яка їм найбільше подобається, водночас гарантуючи, що рішення ШІ залишаються етичними та ефективними [2]. Це вимагає розвивати культуру цифрової грамотності та етичної обізнаності, забезпечуючи, щоб учасники освітнього процесу не лише ефективно використовували новітні технології, але й розуміли їх ширші наслідки, від конфіденційності даних до етичних викликів ШІ, тому освіта має підготувати учнів до відповідального орієнтування в складному цифровому ландшафті [8; 9]. По третє, виникає потреба в забезпеченні розвитку здобувачами освіти навичок майбутнього: критичне мислення та креативність, співпраця та комунікація, етична та глобальна обізнаність. По-четверте, існує необхідність здійснення

зкладами освіти досліджень, що узгоджуються з потребами своїх регіонів та знаходять можливості глобального масштабування, це дозволить пропонувати рішення, які є інноваційними та ґрунтуються на реальності. Міждисциплінарна співпраця та партнерство з громадами підвищують потенціал для трансформаційних результатів. По-п'яте, необхідно звертатися до справедливості та інклюзії, а саме Програми, спрямовані на недостатньо представлені громади, стипендії для студентів з низькими доходами та партнерство з місцевими організаціями є критично важливими стратегіями для сприяння справедливості. В шосте, трансформація систем освіти також повинна враховувати фінансову та інституційну стійкість, а саме здійснення диверсифікації потоків доходів, наприклад, через корпоративні партнерства, благодійні зусилля та інноваційні бізнес-моделі [9].

У жовтні 2019 року Україна «приєдналася до Рекомендацій Організації економічного співробітництва і розвитку з питань штучного інтелекту (Organisation for Economic Co-operation and Development, Recommendation of the Council on Artificial Intelligence, OECD/LEGAL/0449)» і є членом Спеціального комітету із штучного інтелекту при Раді Європи [10]. В грудні 2020 року в Україні на період до 2030 року розпочато реалізацію Концепції розвитку штучного інтелекту, в якій одним з дев'яти пріоритетних напрямів виступає «впровадження технологій штучного інтелекту у сфері освіти, економіки, публічного управління, кібербезпеки, оборони та інших сферах для забезпечення довгострокової конкурентоспроможності України на міжнародному ринку» [10]. Згідно Концепції першою за порядком перелічування пріоритетною сферою, в якій необхідно реалізовувати завдання державної політики розвитку галузі штучного інтелекту є: освіта і професійне навчання. Також в Концепції розкриті завдання щодо реалізації її мети за даною сферою з розбивкою на середню та вищу освіту. Одним з очікуваних результатів реалізації Концепції є: «значне збільшення кількості кваліфікованих спеціалістів у галузі штучного інтелекту, в тому числі наукових та науково-педагогічних працівників, а також поширення серед населення навичок компетентного використання штучного інтелекту» [10]. Одним з завдань у сфері вищої освіти є інтеграція провідних он-лайн курсів за тематикою ІІІ до освітніх програм. Автор роботи це завдання реалізує з дисципліни «Технологія наукових досліджень» в рамках неформальної освіти, що здійснюється за власними бажанням здобувача вищої освіти, шляхом вибору з запропонованого переліку он-лайн курсів.

Таким чином, на погляд автора, реалізація закладами вищої освіти України перелічених узагальнених заходів, адаптованих до специфіки внутрішнього середовища країни, дозволить ним здійснювати своє існування згідно сучасних світових вимог до закладів освіти, що забезпечить їх виживання в золоту еру генеративного штучного інтелекту.

Література:

1. The golden age of AI: Why ChatGPT is just the start. *World Economic Forum* : website. 24.03.2023. URL: <https://www.weforum.org/stories/2023/03/generative-ai-chatgpt-machinelearning/> (Last accessed: 15.01.2025).
2. AI and beyond: How every career can navigate the new tech landscape. *World Economic Forum* : website. 17.01.2025. URL: <https://www.weforum.org/stories/2025/01/ai-and-beyond-how-every-career-can-navigate-the-new-tech-landscape/> (Last accessed: 15.01.2025).
3. Accelerating ai skills. Preparing the workforce for jobs of the future. AWS study on ai skills in Europe. AWS : Access Partnership, March 2024. 23 p. URL: <https://assets.aboutamazon.com/bb/2e/9077b9f44a2898c01fcc7f35440d/aws-ai-europe.pdf> (Last accessed: 15.01.2025).
4. UNESCO survey: Less than 10% of schools and universities have formal guidance on AI. *UNESCO* : website. 01.06.2023. URL: <https://www.unesco.org/en/articles/unesco-survey-less-10-schools-and-universities-have-formal-guidance-ai> (Last accessed: 15.01.2025).
5. Lauren Coffey Students Outrunning Faculty in AI Use. *Inside Higher Ed* : website. 31.10.2023. URL: <https://surl.li/rdxfub> (Last accessed: 15.01.2025).
6. International Day of Education 2025 event in New York: Artificial intelligence and education: challenges and opportunities. *UNESCO* : website. 24.01.2025. URL: <https://www.unesco.org/en/articles/international-day-education-2025-event-new-york-artificial-intelligence-and-education-challenges-and> (Last accessed: 24.01.2025).
7. UNESCO Highlights the Role of Artificial Intelligence in Education at Congreso Futuro 2025. *UNESCO* : website. 23.01.2025. URL: <https://www.unesco.org/en/articles/unesco-highlights-role-artificial-intelligence-education-congreso-futuro-2025> (Last accessed: 24.01.2025).
8. Unlocking human potential: Building a responsible AI-ready workforce for the future. *World Economic Forum* : website. 16.01.2025. URL: <https://www.weforum.org/stories/2025/01/unlocking-human-potential-building-a-responsible-ai-ready-workforce-for-the-future/> (Last accessed: 24.01.2025).
9. How education can adapt to prepare learners for tomorrow's demands. *World Economic Forum* : website. 17.01.2025. URL: <https://www.weforum.org/stories/2025/01/future-of-education-and-skills/> (Last accessed: 24.01.2025).
10. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні : розпорядження КМУ від 02.12.2020 № 1556-р. Поточна редакція: 29.12.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/556-2020-p#Text> (дата звернення: 15.01.2025).